

**Gezamenlijke bijdrage van FOV, VVBAD en VVC
aan de hoorzitting van 4 juni
in de Commissie Cultuur, Jeugd, Sport en Media
over de decentralisatie en het overhevelen van middelen
voor cultuur, jeugd sport naar het gemeentefonds**

Geachte voorzitter,
Geachte leden van de commissie,

Hartelijk dank voor de gelegenheid die u ons biedt om ons standpunt te formuleren over de overdracht van Vlaamse sectorale middelen naar het gemeentefonds. We spreken hier namens drie organisaties: Evi Gillard namens de Vereniging van Vlaamse Cultuur- en gemeenschapscentra (VVC), Liesbeth De Winter namens FOV, de federatie sociaal-cultureel werk en Bruno Vermeeren namens de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie (VVBAD). Het lijkt ons gepast om meteen ook de burgerbeweging Hart boven Hard te bedanken. Zij is hier niet uitgenodigd als spreker maar met een petitie over lokale voorzieningen die op korte tijd ruim 14.000 handtekeningen verzamelde, ligt zij wel aan de basis van deze hoorzitting. De petitie toont aan dat de bezorgdheden niet alleen leven bij het middenveld, maar ook gedeeld worden door vele burgers.

1. Waarover gaat het?

We moeten de commissieleden jammer genoeg teleurstellen: we zullen het in ons standpunt niet hebben over de oormerking van middelen die overgedragen worden aan het gemeentefonds. Die kwestie is volgens ons niet aan de orde.

Er is een veel belangrijker zaak die speelt. We hopen dat de commissieleden het met ons eens zijn dat elke burger recht heeft op cultuur en dat er dus een gelijkwaardige toegang voorzien moet worden tot kunst en cultuur, maar ook breder tot informatie, educatie, ontspanning en ontmoeting. De fundamentele vraag is of Vlaanderen zich op dit punt nog aangesproken voelt. Wil Vlaanderen rond deze thema's nog een impact hebben op het lokale beleid?

2. Onze bezorgdheden vandaag

(FOV) Wij willen alvast graag samen met anderen de handen uit de mouwen steken en werk maken van een straf lokaal verhaal, maar sta ons toe eerst enkele bekommernissen te uiten die wij spotten in het veld. We hopen dat Vlaanderen rond deze thema's ook in de toekomst ambitie zal blijven tonen.

Participatie en inspraak: it is a two way street. Je kan advies vragen en participatie verwachten,... maar burgers en verenigingen hebben ook het recht om zelf hun mening te

uiten over onderwerpen waarover zij iets willen zeggen. De beknopte meerjarenplannen in gemeenten maken dit niet makkelijker maar moeilijker, en laten we eerlijk, de vaak goedbedoelde één-nachts-participatie-initiatieven zijn soms niet duurzaam en bovendien top-down geregisseerd. We maken ons aldus zorgen over **de duurzaamheid van de participatie initiatieven van de toekomst.**

Ook de regeldrift baart ons zorgen: lokale regels nemen niet af maar toe. De voorwaarden om ondersteuning te krijgen stijgen, het **faciliterend kader** (en dan bedoelen we zowel lokale mensen als middelen) neemt onder de besparingsdruk af.

Beste parlement, graag ook uw blijvende lokale aandacht voor **vrijwilligers**. Zij zijn geen goedkope gemeentelijke arbeidskrachten, en geen efficiëntie-oplossing voor een tekort aan middelen. Maar, goed ondersteund, voorzien van ruimte (mentaal en fysiek) en als volwaardig benaderd zijn lokale groepen echt bereid hun steentje bij te dragen. Benut de expertise die het middenveld over ettelijke decennia heeft opgebouwd in het motiveren en inspireren van vrijwilligers bij het uitbouwen van een Vlaams en een lokaal kader. Laat gemeenten niet zwemmen in de vrijwilligerszee maar verbind hen met de vaak landelijke of regionale expertise. Tot slot, vrezen we de **postcode democratie**. Autonomie mag geen motief worden voor uitsluitingsgedrag, voor het opzetten van moderne gemeente- of stadsmuren. Voor het absoluut favoriseren van eigen inwoners en kiezers zonder het bredere plaatje van de regio in ogenschouw te nemen.

(VVC) Die brede blik op de regio geldt zeker voor cultuurcentra. Zij hebben altijd een regionale opdracht gehad. Hoe gaat men hiermee omgaan als dit enkel door een lokale bril bekeken wordt? Een cultuurcentrum was geen verplichting voor een gemeente. Een lijst van gemeenten met recht op een subsidie voor een cultuurcentrum zorgde voor een evenwichtige spreiding. De hefboom van de vijfvoudige investering was o.a. nodig om die regionale opdracht te blijven opnemen (20% van Vlaanderen - 80% lokale investering).

De belangrijkste bezorgdheid is de **gelaagde diversiteit in ondersteuning en cultuurprogrammatie**. Dat staat onder druk. Door besparingen, daar ontkomt niemand aan. Maar als er straks geen garanties en vooral geen globale visie meer zal zijn, wordt dat effect versterkt. Waarover hebben we het?

1. Heel wat cc's geven aan dat ze minder risico's kunnen nemen of goedkoper moeten programmeren. Welk cultuurcentrum kan en mag straks nog investeren in kwetsbare producties? In jong of nieuw talent? In producties die minder publiek trekken maar wel kwaliteitsvol zijn? Wat met de kunstproducties die gemaakt worden met Vlaams geld in het kunstendecreet? Als we niet willen dat kunst er enkel voor de stedeling is, hoe zorgen we er dan voor dat cultuurcentra hun verantwoordelijkheid kunnen blijven opnemen? De vrees voor verschraling geldt ook voor de collecties van bibliotheken. Welk motief primeert: het aantal uitleningen van populaire boeken of ook de kwaliteitsvolle, minder bekende auteurs?

2. Daarnaast staan investeringen in participatie en educatie onder druk: de scholenwerking, kwetsbare groepen, enz... Steeds meer zijn cultuurwerkers op zoek naar hoe ze kunst kunnen verbinden met wat lokaal leeft en relevant is. **Sociaal-artistieke en gemeenschapsvormende processen** spelen in op maatschappelijke uitdagingen die bovenlokaal zijn. Gaan deze waarden en expertises straks mee in de weegschaal? Bovendien zijn deze methodieken toe aan nieuwe impulsen en expertisedeling.

3. De samenwerking met amateurkunsten en het lokale verenigingsleven komt hier en daar in het gedrang komen door een aangepaste dienstverlening: van de verhoging van zaaltarieven tot geen tijd voor intensere samenwerkingsprojecten. Laat nu net dit soort projecten inspirerende en vruchtbare humus opleveren voor het lokaal sociaal weefsel.

(VVBAD) Bijna 40 jaar van volgehouden investeringen hebben van de openbare bibliotheken een fijnmazig netwerk gemaakt dat inzetbaar is op vele domeinen: niet alleen cultuur, maar ook mediawijsheid, onderwijs, welzijn, de realisatie van het actieplan Radicaal Digitaal... In heel wat Vlaamse gemeenten is de bibliotheek de enige culturele voorziening. Bibliotheken functioneren ook als netwerk. Het meest zichtbaar is dat op het vlak van de digitale infrastructuur, maar daartoe blijft het niet beperkt. Zo lenen bibliotheken bij elkaar boeken die niet in de eigen collectie aanwezig zijn via interbibliothecair leenverkeer. Recente besparingen bij de provincie Antwerpen hebben deze dienst in het gedrang gebracht. Het voorbeeld illustreert dat een netwerk maar functioneert als er voldoende coördinatie en duidelijke afspraken zijn. Wie neemt deze rol op zich?

De bezorgdheid over verschraling beperkt zich niet tot de collecties. Ook de organisatie van activiteiten komt onder druk. De bibliotheekmonitor van de VVBAD illustreert dat collectie- en werkingsbudgetten de eerste slachtoffers zijn van besparingen op lokaal niveau. Dat komt op een moment dat van de bibliothecaris verwacht wordt dat hij buiten zijn instelling treedt en nieuwe verbindingen legt.

Ook de innovatie in de sector komt in gevaar. Personeel dat met pensioen gaat, wordt niet vervangen. Zowel in 2013 als in 2014 meldde 40% van de bibliotheken en van cultuur- en gemeenschapscentra dat het personeelsbestand daalt terwijl er net nu nood is aan een instroom van nieuwe medewerkers met andere profielen. Op dit moment staan ook de structuren op de helling die het mogelijk maakten om lokale innovatie door te geven aan de bredere sector. Tot slot is er grote onzekerheid over de toekomst van bovenlokale stimulansen voor innovatie. We hebben er goede hoop op dat de digitale uitdagingen aangepakt zullen worden. Maar er is nood aan meer dan dat. Wie zal in de toekomst nog opleiding, financiering en begeleiding voorzien en langs welke lijnen zullen deze uitgezet worden? Wie ontwikkelt de visie en de instrumenten daarvoor?

3. Succesfactoren voor toekomstig beleid

Onze bekommernissen hebben we al geschetst maar we kijken graag naar de toekomst. Voor ons zijn de volgende elementen de basis voor toekomstig lokaal succes :

Stimuleer gemeenten tot **nieuwe verbindingen** en afspraken tussen lokale, Vlaamse en regionale actoren uit het brede middenveld. Van de professionals uit de cultuurcentra, de bibliotheken en verenigingen tot de lokale burger en amateurkunstenaar, samen kruiden ze het lokale verhaal. Ze hebben nood aan sterkere verbinding, aan een "New Deal". Versterk de **draagkracht** van zowel lokale besturen als van organisaties. Hun wisselwerking is het kerningrediënt van de toekomst.

Schep een kader voor **innovatie** in methodiek en dienstverlening, creëer ruimte voor experiment en voor proeftuinen. Doe dit alles vanuit een beleidsvisie die je vormgeeft op basis van een breed inhoudelijk debat .

Onderzoek de regionale schaal

Aan de ene kant horen we dat er een wirwar is aan regionale structuren en samenwerkingen. Daar moet orde in komen. Aan de andere kant worden de kansen nog niet optimaal benut. Het ontbreekt ons aan een globale visie. De vraag is: **hoe organiseren we een zo breed mogelijk palet aan functies en dienstverlening voor de burger en binnen welke haalbare schaal?** De uitdagingen zijn: hoe komen we tot schaalvergroting en efficiëntie en tegelijk tot meer maatwerk, verdieping en verbreding? Hoe organiseren we op deze schaal inspraak en betrokkenheid van burgers en middenveld? Wij zijn vragende partij om hier verder op in te zetten en dit te onderzoeken. Gebruik de expertise die er is op het terrein, bij Vormingplus, bij de regiomedewerkers van verenigingen, bij cultuur- en gemeenschapscentra, bij erfgoed en bibliotheken. De minister van cultuur maakte alvast een afspraak om de regionale schaal te verkennen in het kader van cultuurspreiding. We stappen graag mee in dit constructief proces. Maar het mag daar niet stoppen. Er is nood aan een grondig inhoudelijk debat met alle partners rond tafel om te komen tot een visie en vervolgens deskundige begeleiding, instrumenten en financiële impulsen om dit mogelijk te maken.

Een Vlaamse visie

We hebben het al aangehaald aan het begin van ons verhaal: we zijn ervan overtuigd dat er nood is aan een gelijkwaardige toegang tot kunst en cultuur, tot informatie, educatie, ontspanning en ontmoeting. Die gelijkwaardige toegang vraagt coördinatie, afstemming en duidelijke afspraken, ondersteund door coherente monitoring. Ook lokale besturen en lokale organisaties hebben behoefte aan ondersteuning. Ze vragen opleiding, impulsfinanciering, begeleiding... Thema's zoals participatie en het ontwikkelen van een visie op schaalgrootte en samenwerking vragen een globaal kader.

Er is dus, in één woord, nood aan een Vlaamse beleidsvisie. Daar wordt, voor alle duidelijkheid, wel aan gewerkt, maar ze is niet af. En als Vlaanderen die visie ook wil realiseren, zal het nood hebben aan instrumenten. Aan overleg en puren uit elkaars sterkten, niet alleen lokaal maar ook Vlaams en regionaal. Span de kar niet voor het paard. Voer dus eerst een discussie over de beleidsvisie, en ga dan pas over tot de overdracht van middelen. Wij willen graag vanuit onze kennis en expertise - geronnen uit de lokale context, uit het werken met vrijwilligers, uit onze netwerken over sector grenzen heen – mee denken, mee vormgeven en bouwen aan een toekomst voor lokaal, regionaal en Vlaams cultuurbeleid.

Tot slot

In tijden van burgerkabinetten, en cultuurfora lijkt het ons niet meer dan normaal dat als 14.000 mensen bottom-up vragen om even te luisteren naar de bekommernissen van Hart boven Hard, dat ze dan spreektijd zouden krijgen in de commissie Binnenlands Bestuur. Neem de tijd, ga niet overhaast te werk, er staat veel op het spel. Bedankt om alvast naar ons te luisteren.

Voor FOV, Liesbeth De Winter,
Voor VVC, Evi Gillard
Voor VVBAD, Bruno Vermeeren